

فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی
دفتر تحقیقات کاربردی فا.ا. خراسان شمالی
سال سوم، شماره ۱۰، تابستان ۱۳۹۵

بررسی سکوت قانون درباره زنده شدن پس از اعدام تعزیری با نگاهی به نظر حقوق دانان و فقها

اعظم رحمتی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۵/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۲۶

از صفحه ۷ تا ۲۰

چکیده

اعتیاد به مواد مخدر به‌عنوان یک بلای اجتماعی، پدیده شوم و خانمان‌سوز به شمار می‌آید. تمامی جوامع انسانی و بیشتر دولت‌ها بر این موضوع اتفاق نظر دارند که مواد مخدر و جرائم ناشی از آن، نسل بشریت را مورد تهدید قرار داده است، بنابراین صاحب‌نظران معتقدند که حل این معضل اجتماعی نیازمند مبارزه‌ای مستمر در ابعاد نظامی، انتظامی و سیاسی تا تلاش‌های اقتصادی و فرهنگی است. در کشور ما یکی از ابزارهای مقابله با این پدیده اعمال مجازات شدید و سنگین بوده و مجازات اعدام و حبس‌های طولانی‌مدت به‌عنوان نمونه‌های بارز پیشگیری‌های کیفری در نظر گرفته شده است. هدف این پژوهش، با توجه به نظراتی که درباره مقابله فقهی و حقوقی مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر به دست آمده است بررسی نظریات حقوق‌دانان و فقها درباره اعدام و نحوه اجرای مجدد پس از زنده شدن اعدامی می‌باشد. در خصوص امکان تعیین مجازات اعدام و توجیه فقهی آن در مورد جرائم مواد مخدر تنها از ۳ طریق افساد فی‌الارض، تعزیر شرعی و حکم حکومتی امکان‌پذیر است. با بررسی متون فقهی و ادله شرعی می‌توان گفت که توجیه مجازات اعدام در قالب افساد فی‌الارض و تعزیر شرعی فاقد وجهت شرعی و غیر منطبق با موازین اسلامی است، تنها راه باقیمانده، حکم حکومتی و رعایت مصلحت جامعه می‌باشد؛ بنابراین برای حفظ دین و نظام اسلامی زمانی که مصلحت اقتضاء نماید ولی امر می‌تواند از باب احکام حکومتی مجازات اعدام پیش‌بینی کند.

واژگان کلیدی: اعدام، حد، تعزیر، مفسد فی‌الارض، قاعده‌ی درء

مقدمه:

زنده شدن انسان پس از مرگ، از آن جهت که حیات مسبوق به موت است شبیه روییدن گیاه در زمین، بعد از خشکی و مردگی آن است. از این رو، تأمل در این پدیده که همواره در جلو چشم همه انسان‌ها رخ می‌دهد کافی است که به امکان حیات خودشان بعد از مرگ پی ببرند و در واقع، آنچه موجب ساده شمردن این پدیده و غفلت از اهمیت آن شده عادت کردن مردم به دیدن آن است و گرنه از جهت پیدایش حیات جدید، فرقی با زنده شدن انسان بعد از مرگ ندارد. قرآن کریم برای دریدن این پرده عادت، مکرراً توجه مردم را به این پدیده جلب و رستاخیز انسان‌ها را به آن تشبیه می‌کند و از جمله می‌فرماید: فانظر الی آثار رحمة الله کیف یحیی الارض بعد موتها ان ذلک لمحیی الموتی و هو علی کل شیء قذیر (سوره بقره، آیه ۲۵۹) پس به آثار رحمت الهی بنگر که چگونه زمین را بعد از مرگش زنده می‌کند. تحقیقاً (همان زنده کننده زمین) زنده کننده مردگان (هم) هست و او بر هر چیزی تواناست.

۱- اعدام در معنای لغوی

اعدام از ریشه «ع د م» در لغت به معنای از بین بردن، کشتن و نیز هلاک کردن آمده است (ترتیب العین، ص ۵۲۱، عدم).

۱-۱- اصطلاح فقهی

اعدام در اصطلاح فقه و حقوق عبارت است از مجازات مرگ برای ارتکاب جرم‌هایی خاص که از سوی دادگاه یا مراجع دیگر صادر می‌شود (المصطلحات الفقهیة والقانونیة، ص ۶۰).

۱-۲- اعدام در علم کلام

اعدام در علم کلام به معنای خارج کردن شیء (شرح المصطلحات الکلامیة، ص ۲۸) از دایره وجود، پراکنده ساختن یا تخریب عالم است که خارج از اصطلاح فقه و حقوق است. از اعدام با واژه‌ها و تعبیرهای قتل (نساء، سوره ۴، آیه ۸۹؛ نساء، سوره ۴، آیه ۱۵۷؛ مائده، سوره ۵، آیه ۳۳؛ انعام، سوره ۶، آیه ۱۵۱؛ اسراء، سوره ۱۷، آیه ۲۲) کشتن صلب دار آویختن (نساء، سوره ۴، آیه ۱۵۷؛ مائده، سوره ۵، آیه ۳۳) رجم سنگسار کردن (هود، سوره ۱۱، آیه ۹۱؛ کهف، سوره ۱۸، آیه ۲۰؛ مریم، سوره ۱۹، آیه ۴۶) حرق سوزاندن (انبیاء،

سوره ۲۱، آیه ۶۸؛ عنکبوت، سوره ۲۹، آیه ۲۴) و قصاص نفس (بقره، سوره ۲، آیه ۱۷۹) یاد شده است.

۲- اعدام از دیدگاه اسلام

۱-۲- اعدام قصاص

این اعدام در قبال قتل عمد اجرا می‌شود و دارای شرایط خاصی است. حضور شاکی خصوصی در آن به قدری پررنگ است که آن را از قلمرو قواعد آمره خارج می‌کند و اجازه ولی فقیه و دیگر عوامل در آن مؤثر است.

۲-۲- اعدام حدّ

با توجه به تعاریف فقها از «حدّ»، اعدام حدّی را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: «مجازات مرگی است که از طرف شارع معین شده و نمی‌توان آن را به کمتر از مرگ تقلیل داد.» اعدام حدّی بر طبق یک تقسیم‌بندی، دارای انواع زیر است:

۱-۲-۲- جرائم جنسی

شامل زنا (زناى محصنه یا با محارم یا به عنف و یا غیرمسلمان با زن مسلمان) و لواط.

۲-۲-۲- جرائم علیه دین و امنیت اجتماعی

شامل محاربه و ارتداد.

۳-۲-۲- جرائم تکرار جرم

همچون تکرار سه بار زنا که برای بار چهارم، حدّ اعدام جاری می‌شود.

۴-۲-۲- اعدام تعزیر

مجازات مرگی است که از سوی حاکم معین می‌شود. عموم فقهای شیعه اعتقاد دارند که اصل در تعزیرات مادون حد است، ولی برای عدول از این اصل و اجرای مجازات بالاتر از حد، می‌توان به یکی از سه علت ذیل استناد کرد و اعدام تعزیری را جایز شمرد. این علل عبارت‌اند از: «مصلحت فرد و جامعه»، «افساد فی الارض» و «نهی از منکر». در میان فقهای اهل سنت نیز اختلاف هست، اما در برخی موارد، اعدام تعزیری را پذیرفته‌اند.

در خصوص اعدام، به‌ویژه اعدام قصاصی و حدّی، مبانی حقوق کیفری اسلام با مبانی حقوق غربی از لحاظ ماهیت، متفاوت است. بر اساس مبانی ایدئولوژیک اسلامی، قانون

خدا از روی علم و اطلاع کامل و جامعی است که از انسان و محیط پیرامون وی دارد. از این رو، به گونه‌ای وضع شده که تا ابد نیاز به تغییر نداشته باشد، اما قوانین موضوعه بشری با گذشت زمان و ادراکات جدیدی که بشر از جهان پیرامون خود پیدا می‌کند، تغییر می‌کند (آقا میرسلیم، مرضیه السادات: ۱۳۶۸).

۳- تاریخچه اعدام

اعدام که در تاریخ حقوق کیفری، سنگین‌ترین مجازات بشری به شمار می‌رود از دیرباز در جوامع و ملت‌ها جهت برخورد با ناقضان قانون وجود داشته است (رایجیان اصلی، مهرداد: ۱۳۸۳). اولین سند تدوین‌شده رسمی به‌جامانده، به ۱۸ قرن قبل از میلاد مسیح و حکومت حمورابی شاه بابل بازمی‌گردد که در آن مجازات ۲۵ جنایت، اعدام پیش‌بینی شده است. در یونان باستان نیز از مجازات اعدام جهت مجازات جرائمی چون قتل، خیانت و تجاوز و تحت قوانین دراکو به‌طور گسترده استفاده می‌شد؛ اگرچه افلاطون معتقد بود اعدام تنها باید در مواردی اعمال شود که مجرم اصلاح‌ناپذیر است (دانشنامه بریتانیکا، ۲۰۱۵). از آن زمان تاکنون انواع روش‌های مجازات اعدام در سراسر جهان شامل مصلوب کردن، غرق کردن، ضرب و شتم منجر به مرگ، سنگسار، سوزاندن در آتش، چهارمیل کردن، دار زدن، تیرباران، صندلی الکتریکی و تزریق کشنده جهت مجازات مجرمان به کار می‌رود (جیمز آستین، ۲۰۱۵).

۴- نحوه اجرای اعدام

این مجازات با روش‌هایی مانند به دار آویختن، به صلیب کشیدن و تیرباران کردن مجرمین به اجرا درمی‌آید.

بررسی زنده شدن اعدامی پس از اعدام در شهرستان بجنورد قاچاقچی ۳۷ ساله بجنوردی که به دلیل حمل یک کیلوگرم ماده مخدر شیشه به مدت سه سال با حکم قضایی در زندان این شهر محبوس و منتظر حکم اعدام بود به دار مجازات آویخته شد اما یک روز پس از اجرای حکم اعدام با مشاهده علائم حیاتی، برای درمان به بیمارستان منتقل شد.

تکلیف چیست؟ بخشش، لازم نیست اعدامش کنید؟!

یا بخشش لازم نیست، اعدامش کنید؟!

صاحب‌نظران حقوقی اختلاف‌نظرهایی در این زمینه دارند و به دلیل سکوت قانون در این مورد خاص، هر یک به‌قاعده و اصلی فقهی و حقوقی استناد کرده و تفسیری ارائه می‌دهند. برخی از اساتید علم حقوق معتقدند که چون قاچاقچی مواد مخدر در بجنورد محکوم به سلب حیات شده و سلب حیات به هر دلیلی اتفاق نیفتاده است، حکم باید اجرا شود. بعضی دیگر در مقابل این دیدگاه قد علم کرده و می‌گویند که حکم اعدام در مورد این محکوم اجرا شده و جرمی باقی نمی‌ماند که نیازی به اجرای مجدد آن باشد.

۵- تفسیر حقوقدانان درباره نجات یافتن اعدامی

میر محمد صادقی: دلیلی وجود ندارد که اجرای مجدد حکم اعدام منتفی شود.

حسین میر محمد صادقی اظهار کرد: در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ تصریح شده که اگر قصاص نفس اجرا و تصور شد که متهم مرده است ولی پس‌از آن مشخص شد که وی نمرده است، حق اجرای دوباره قصاص برای اولیای دم وجود دارد و آن‌ها مجدداً می‌توانند درخواست اجرای مجازات قصاص را کنند. وی افزود: اجرای مجدد حکم اعدام قاچاقچی بجنوردی نیز بر اساس همین موضوع است و از آنجاکه مجازات این متهم اعدام بوده و بنا به دلایلی اجرا نشده، باید مجدداً اجرا شود و ملاک ما همان مبنایی است که در مورد قصاص در قانون مجازات اسلامی آمده است، البته ناگفته نماند آنچه در قانون مجازات اسلامی در مورد بحث قصاص آمده، بر اساس فقه است.

این استاد دانشگاه با طرح این سؤال که چرا در اجرای مجازاتی مانند اعدام و قصاص به شیوه‌های سنتی عمل می‌کنیم که چنین مشکلات و مسائلی (مانند زنده شدن محکومان پس از اعدام) به وجود آید؟ خاطرنشان کرد: در احکام دینی آمده که قصاص باید به سهل‌ترین شیوه انجام شود و از شیوه‌هایی که اذیت و آزار مجرم را در بر دارد خودداری شود. امروزه اجرای حکم مجازات قصاص و اعدام با چوبه دار یکی از شیوه‌هایی است که می‌تواند آزار و اذیت زیادی برای محکومان به وجود آورد، البته این موضوع نیز به نوع اجرای مجازات بستگی دارد.

این حقوقدان افزود: با توجه به موازین فقهی ما می‌توانیم و باید از شیوه‌هایی که جزء سهل‌ترین شیوه‌ها برای اجرای مجازات است استفاده کنیم. زمانی در دنیا بحث صندلی

الکتریکی مطرح بود و امروزه حتی به جای آن بحث تزریق سم مطرح شده و مسلماً این گونه ابزارها سلب حیات می کنند و این گونه تبعات را به دنبال ندارند.

میر محمد صادقی با اشاره به اینکه قاچاقچی مواد مخدر در بجنورد محکوم به سلب حیات شده و سلب حیات به هر دلیلی اتفاق نیفتاده است، تأکید کرد: دلیلی وجود ندارد که اجرای مجدد حکم اعدام منتفی شود. وی افزود: مهم این است که در شیوه اجرای این گونه مجازات تجدیدنظر کنیم و از شیوه‌هایی استفاده کنیم که محکوم دوباره درد و رنج چوبه دار را تحمل نکند.

این استاد دانشگاه درباره اینکه آیا طبق قاعده درء (قانون مجازات اسلامی ۹۲، ماده ۱۲۰) که «هرگونه شبهه‌ای اعم از موضوعیه یا مصادیقیه در رابطه با حدود و تعزیرات منجر به برداشته شدن حکم حد یا تعزیر می‌شود و قاضی حق اجرای مجازات را ندارد»، اعدام مجدد قاچاقچی بجنوردی نباید اجرا شود؟ گفت: در مورد این موضوع هیچ شبهه‌ای وجود ندارد که از مصادیق اعمال قاعده درء باشد. به هر حال فردی محکوم به اعدام شده و به هر دلیلی سلب حیات صورت نگرفته است و شبهه‌ای وجود ندارد که مجازات اجرا نشود.

میر محمد صادقی افزود: اعمال قاعده «احتیاط در نزول دما و فروج» در مورد این متهم وجود ندارد؛ زیرا زمانی که شبهه وجود داشته باشد باید احتیاط کرد ولی ما در مورد این موضوع شبهه‌ای نداریم.

وی با طرح این سؤال که آیا اساساً اعدام به عنوان مجازات تعزیری قابل اعمال است؟ گفت: پاسخ به این سؤال منفی است و اعدام به عنوان مجازات تعزیری قابل اعمال نیست بلکه اعدام فقط به عنوان حد قابل اعمال است؛ بنابراین اگر جرمی مانند مواد مخدر و ... را به عنوان افساد فی الارض تلقی کنیم می‌توانیم مجازات اعدام را اجرا کنیم، زیرا قانون‌گذار افساد فی الارض را حد دانسته است.

میر محمد صادقی گفت: این موضوع همانند همان چیزی است که در قانون مجازات اسلامی در مورد قصاص آمده است. همان گونه که اگر در زمان اجرای حکم قصاص نفس، طناب دار به هر نحوی پاره شد مجدداً باید قصاص اجرا شود، در مورد اجرای حکم اعدام نیز باید بر اساس همین مبنا عمل کرد و اعدام دوباره اجرا شود.

محمدجعفر حبیبزاده با اشاره به آیین‌نامه نحوه اجرای احکام قصاص، رجم، قتل، صلب، اعدام و شلاق مصوب سال ۸۲، گفت: در ماده ۱۸ این آیین‌نامه آمده که پس از اجرای حکم چنانچه به تشخیص پزشکی قانونی اطمینان مرگ محکوم حاصل شود از محل اجرای حکم خارج و جسد تحویل پزشکی قانونی می‌شود. طبق این ماده مرگ محکوم به اعدام در بجنورد از سوی پزشکی قانونی تأیید و صادر شده است. وی با اشاره به ماده ۲۴ آیین‌نامه مذکور ادامه داد: در اجرای حد صلب محکوم را به چوبه دار که شبیه صلیب تهیه شده در حالتی که پشت به صلیب و رو به قبله بوده و پاهایش مقداری از زمین فاصله داشته باشد، آویزان کرده و دست‌های وی را به دو چوبه افقی و پاهایش را به چوبه عمودی می‌بندند و به مدت سه روز تحت حفاظت و مراقبت مأموران نیروی انتظامی به همان حال رها می‌کنند؛ پس از انقضای سه روز، او را از چوبه دار پائین می‌آورند، اگر فوت کرده باشد پس از انجام مراسم مذهبی دفن و در غیر این صورت او را رها می‌کنند و چنانچه نیاز به ارائه خدمات پزشکی داشته باشد اقدامات درمانی بلامانع خواهد بود. این استاد دانشگاه تأکید کرد: در قانون مجازات اسلامی سال ۹۲ در باب محاربه حکمی راجع به نحوه اجرای اعدام وجود ندارد؛ بنابراین اجرای حکم اعدام و صلب نیز بر اساس این دو ماده از آیین‌نامه مذکور عملی می‌شود.

حبیبزاده با بیان این که اجرای مجازات اعدام قاچاقچی بجنوردی از باب قصاص نبوده بلکه از باب افساد فی الارض اعمال شده است، گفت: از نظر فقهی و حقوقی نیز همان‌طور که امام (ره) فرموده‌اند مجازات این‌گونه قاچاقچیان در حکم مفسد فی الارض است و به مجازات محارب محکوم می‌شوند و در این صورت این قاچاقچی از باب اجرای حد محکوم به اعدام شده و حکم اعدام از طریق چوبه دار عملی شده است. وی افزود: طبق آیین‌نامه نحوه اجرای احکام قصاص، رجم، قتل، صلب، اعدام و شلاق مصوب سال ۸۲، محکومی که از چوبه دار به پایین آورده می‌شود مجدداً به دار آویخته نمی‌شود؛ در نتیجه متهم بجنوردی نیازی به اجرای مجدد حکم اعدام ندارد.

حبیبزاده با اشاره به قاعده درء «ادء الحدود بالشبهات» گفت: این قاعده اقتضاء می‌کند که مقررات را به نفع متهم تفسیر کنیم، بنابراین از نظر فقهی و حقوقی متهم بجنوردی قابل مجازات مجدد نیست. از نظر انسانی هم اگر هدف تنبیه مجرم باشد متهم مذکور

تنبیه شده است. این حقوقدان تأکید کرد: اعدام مجدد قاچاقچی بجنوردی از نظر شرعی محل بحث است و از نظر قانونی با استناد به ماده ۱۹۵ قانون سابق مجازات اسلامی مصوب سال ۷۰ می‌توان گفت که نیازی به اجرای مجدد حکم اعدام در مورد این متهم نیست. وی اظهار کرد: کرامت انسانی اقتضاء می‌کند که در شیوه اجرای مجازات صلب (که نسبت به قاچاقچی مواد مخدر در بجنورد صدق می‌کند و مجازات وی از نوع چوبه دار بوده است) از روش‌های سهل‌تر استفاده کنیم و اگر متهم بنا به دلایلی زنده شد، مجدداً مجازات اعدام را اجرا نکنیم.

یک حقوقدان با بیان اینکه حکم اعدام در مورد قاچاقچی مواد مخدر در بجنورد اجرا شده است، گفت: نیازی به اجرای مجدد این حکم نیست، بلکه باید اقدامات احتیاطی را در خصوص این متهم به عمل آورد تا مجدداً مرتکب جرم نشود.

محمد هاشمی در گفت‌وگو با خبرنگار حقوقی خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) گفت: حکم اعدام در خصوص محکوم به اعدام در بجنورد اجرا شده و بر اساس گزارش پزشکی قانونی متهم پس از اجرای حکم به سردخانه منتقل و بعد از آن زنده شده است، بنابراین آنچه اتفاق افتاده یک امر کاملاً تصادفی بوده است و نیازی به اجرای مجدد حکم اعدام نیست. وی با تأکید بر این که اجرای حکم اعدام در مورد این متهم عادلانه نیست، افزود: برای چنین متهمی که حکم اعدامش صادر و اجرا شده است، اتهامی باقی نمی‌ماند که پس از زنده شدن متهم، مجدداً حکم اعدام قابل اجرا باشد. این استاد دانشگاه با تأکید بر این که طبق اصل ۳۶ قانون اساسی، حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد، گفت: اتهام قاچاقچی مواد مخدر در بجنورد در دادگاه صالح مورد رسیدگی قرار گرفته و این متهم محاکمه و حکم وی اجرا شده است.

هاشمی اظهار کرد: از نظر حقوقی و انسانی معتقد به اجرای مجدد حکم اعدام در مورد این متهم نیستم و از آنجا که وی وضعیت اسفناکی دارد، باید اقدامات احتیاطی در مورد این متهم به عمل بیاید تا این متهم مجدداً مرتکب جرم نشود. این حقوقدان در پاسخ به این سؤال که آیا مقامات قضایی می‌توانند خواستار عدم اجرای مجدد حکم اعدام قاچاقچی بجنوردی شوند؟ گفت: طبق اصل ۱۱۰ قانون اساسی، عفو یا تخفیف مجازات

محکومین در حدود موازین اسلامی بر اساس دستور مقام معظم رهبری انجام می‌شود اما به دلیل این که در مورد این متهم حکم اعدام اجرا شده است، دیگر جرمی باقی نمی‌ماند و نیازی به عفو وی نیست.

گلدوزیان: زنده ماندن محکوم به معنای اجرا نشدن حکم اعدام است.

از آنجا که قاچاقچی محکوم به اعدام در بجنورد، پس از اجرای حکم اعدام دوباره زنده شده است، مقامات قضایی می‌توانند در این زمینه تصمیم بگیرند و خواستار عفو وی شوند. وی اظهار کرد: طبق اصل حاکمیت قانون، زمانی که حکم اعدام صادر می‌شود باید به مرحله اجرا گذاشته شود و اگر محکوم به اعدامی همچنان زنده باشد یعنی حکم اجرا نشده است. این حقوقدان گفت: در جرائم عمومی مستوجب مجازات اعدام، امکان پیشنهاد عفو متهمان از سوی مقامات قضایی وجود دارد.

۶- استفتائات علما

در جلد دوم جامع الاحکام هم از آیت‌الله صافی گلپایگانی نقل شده است: «در صورتی که بعد از اعدام و قبل از دفن در سردخانه یا پزشکی قانونی و ... در مجرم علائمی حیاتی دیده شود و با مداوا سلامت خود را بازیابد، ظاهراً حکم اجرای حد و قصاص به قوت خود باقی است.»

آیت‌الله مکارم شیرازی درباره زنده شدن پس از اعدام

پرسش: چنانچه فردی به‌عنوان یکی از جرائم عمومی اعدام گردد و سپس در سردخانه علائم حیات در او مشاهده گردد آیا حکم اعدام به قوت خود باقی است؟ حکم خسارتی که در هنگام اجرای حکم اعدام به او وارد شده چیست؟

پاسخ: دلیلی بر سقوط اعدام وجود ندارد، ولی خساراتی که در نخستین اجرای حکم اعدام بر آن شخص وارد شده باید به نظر کارشناسان تعیین و از بیت‌المال به ورثه او پرداخت گردد و اگر نحوه اجرا به‌صورت ناقص بر اثر سهل‌انگاری انجام شده خسارت‌ها را باید مجریان بپردازند.

آیت‌الله بیات زنجانی

مطابق نص قرآن کریم، قتل یک انسان بی‌گناه برابر قتل نوع انسان است و نیز حیات یک انسان، مانند حیات نوع بشریت است؛ از طرفی در اسلام موارد قتل انسان مانند

قصاص به صورت نادر تشریح شده است در صورتی که در همان جا هم تأکید شده که عفو بر قتل ترجیح دارد، حتی در مواردی که برای آن‌ها حد شرعی معین شده، حد آن‌ها به صرف احتمال شبهه ساقط می‌شود و این قاعده را درء نامیده‌اند.

اما در باب مفسد فی الارض هم از حیث صغری که مربوط به تحقق اسباب فساد است بحث فراوان وجود دارد و هم در کبری محل بحث است که آیا حکم فردی که مفسد فی الارض شناخته شد، اعدام است؟ که در میان مشهور و بلکه اشهر، حکم، عدم جواز اعدام است؛ در باب رجم نیز همان گونه است که در سؤال مورد اشاره قرار گرفته است. با توجه به موارد فوق فقیه آشنا به زمان و زبان قضا دینی، اطمینان پیدا می‌کند که نمی‌توان به سادگی حکم اعدام را در مواردی که در قرآن و سنت به طور نص تصریح نشده است، صادر کرد و نیز از توضیحات داده شده به دست می‌آید کسی که حکم در مورد او اجرا شده ولی زنده مانده است، به دلیل اینکه حکم قبلی در مورد او ساقط شده، اجرای حکم جدید برای او وجه شرعی ندارد.

آیت الله صافی درباره اعدام مجدد قاچاقچی

اگر شخصی به واسطه قاچاق مواد مخدر محکوم به اعدام شده و بعد از اجرای حکم، حیات خود را باز یافته باشد، آیا چنین شخصی را می‌توان اعدام نمود؟ خواهشمند است حکم شرعی آن را بیان فرمایید.

اعدام چنین شخصی جایز نمی‌باشد؛ و الله العالم.

آیت الله بهجت

کتاب استفتائات آیت الله بهجت، چاپ ۱۴۲۸ قم آمده است: اگر پس از اعدام و حلق آویز کردن مجرم، کشف شود که وی زنده است، باید دوباره اعدام شود.

موافقت با تخفیف مجازات اعدامی زنده شده

رئیس سازمان زندان‌ها گفت: اما به هر حال نظر کمیسیون عفو و بخشودگی قوه قضاییه، موافقت با درخواست عفو این زندانی و تبدیل آن به حبس ابد بوده است.

کمیسیون عفو و بخشودگی قوه قضاییه با یک درجه تخفیف اعدامی نجات یافته و تبدیل آن به حبس ابد موافقت کرد.

غلامحسین اسماعیلی عضو کمیسیون عفو و بخشودگی قوه قضاییه، درباره آخرین وضعیت

رسیدگی به درخواست عفو فردی که پس از اجرای حکم اعدام در بجنورد نجات یافته بود اظهار داشت: این درخواست در کمیسیون عفو و بخشودگی قوه قضاییه بررسی و در نهایت با یک درجه تخفیف آن موافقت شد. وی در پاسخ به این سؤال که آیا نام وی در لیست عفو و تخفیفی که مقام معظم رهبری با آن موافقت کرده است، وجود داشته گفت: اسم این زندانی هم در این لیست وجود داشته است اما لیست افرادی که با عفو و تخفیف مجازات آن‌ها از سوی مقام معظم رهبری موافقت شده هنوز به دست ما نرسیده است و باید منتظر بمانیم.

رئیس سازمان زندان‌ها گفت: اما به‌رحال نظر کمیسیون عفو و بخشودگی قوه قضاییه، موافقت با درخواست عفو این زندانی و تبدیل آن به حبس ابد بوده است.

۷- نتیجه‌گیری

مگر نه باب توبه خداوند کریم و رحیم به روی همه باز است؟ شاید این اعدامی توبه کرده باشد؟ ضمناً در شرع مقدس آمده است که یک فرد اگر بعد از اجرای حکم شرعی اعدام، جان دوباره یافت باید آزاد شود. چون به‌مثابه یک انسان تازه متولد شده است و بری از گناه، ولیکن نظر دادگاه با حکم جدید حبس ابد برای ما محترم است و به آن احترام می‌گذاریم.

حتی با فرض دفاع از مجازات اعدام و در چارچوب همین قوانین و فتاوی موجود هم اعدام مجدد فردی که پس از اجرای حکم زنده مانده، خلاف شرع است. در مسئله مورد بحث که اساساً مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر بر ساخته نهاد حکومت است نه شرع و حق خصوصی‌ای هم در کار نیست و به‌طور کلی می‌توان آن را تعطیل کرد ولی وجود قاعده عام حق فرار از مجازات، حتی درباره مجازات دیگر هم قابل تعمیم است. شگفت اینجاست که کسانی از اعدام مجدد سخن می‌گویند که انتظار می‌رود دانش حقوقی اولیه و ضروری را داشته باشند. البته ناگفته نماند که تصویب این طرح (حبس ابد) می‌تواند چراغ سبزی برای قاچاقچیان مواد مخدر بوده و با تبلیغ اینکه دیگر از اعدام خبری نیست نیروی بیشتری را برای رسیدن به اهداف خود جذب کنند و آمار قاچاق بیشتر از گذشته شود چراکه هم‌اکنون با اینکه فرد می‌داند اعدام می‌شود وارد گود شده و قاچاق می‌کند حال اینکه بداند خبری از اعدام نیست ... خدا می‌داند!

۸- پیشنهادات

۱- مجازات اعدام در جرائم مواد مخدر اگر نگوییم حذف، به لحاظ ضرورت‌های نادر به حداقل ممکن کاهش یابد، اجرای آن در مواردی همانند قاچاقچیان مسلحی که اقدام به درگیری می‌نمایند و واقعاً مصداق بارز محارب و افساد فی‌الارض‌اند، اعمال شود، یعنی برای شدیدترین جرائم در نظر گرفته شود.

۲- برای مجازات اعدام جایگزین مناسب از جمله: مجازات زندان توأم با کار، درنهایت می‌تواند به کار توأم با زندان تبدیل شود، در نظر گرفته شود. همچنین پیشنهاد می‌شود که کیفر زندان که به مجازات سلب آزادی معروف است، موردبازنگری قرار گرفته و این مجازات از محرومیت به "اصلاح همراه با محدودیت" تبدیل شود و از هرگونه توهین و تحقیر محکوم و از ایجاد هرگونه محرومیت کامل از ملاقات حضوری وی با نزدیکان خود و مبادله عواطف بین آنان و نیز هرگونه بیکاری که بدون هدف اصلاحی بوده و فاقد جنبه کسب مهارت است، خودداری گردد.

۳- لازم است خانواده معدوم تحت حمایت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جدی قرار گیرد. تشکیل گروه‌های قوی مددکاری می‌تواند خانواده معدوم را تحت کنترل درآورد. در صورت امکان، محیط زندگی آن‌ها را باید عوض نمود تا از جو روانی ایجاد شده در محل زندگی پیشین رها شده در محیطی جدید به‌طور عادی زندگی کنند.

۴- چون منظور از ارتکاب قاچاق مواد مخدر تحصیل اموال است و قاچاقچیان بین‌المللی، اموال حاصل از جرم را به کشورهای دیگر به‌ویژه کشورهای متری منتقل نموده و با روش تطهیر بعداً مورد استفاده قرار می‌دهند، بنابراین ضروری است با همکاری‌های بین‌المللی مطالعاتی به عمل آید و مقرراتی وضع شود که اموال حاصل از جرم در هر محلی که کشف شود، سریعاً بتوان آن را ضبط نمود و این امر میسر نیست مگر از طریق سیستم کنترل بانکی.

منابع و مأخذ

- قرآن کریم
- آقا میرسلیم، مرضیه السادات. (۱۳۸۶). «جایگاه مجازات اعدام در حقوق بشر اسلام و غرب». خبرنامه انجمن ایرانی حقوق جزا (تهران: انجمن ایرانی حقوق جزا)، ش. ۷: ۱۳ تا ۲۱. بازبینی شده در ۱۳ دسامبر ۲۰۱۴.
- بهجت، محمدتقی. (۱۴۲۸ ق). استفتاعات، ج ۴، ص ۴۷۵، س ۶۱۹۷، نشر دفتر حضرت آیت الله بهجت، قم، چاپ اول.
- فاضل لنکرانی، محمد، جامع المسائل، ج ۲، ص ۴۳۶، س ۱۶۱، انتشارات امیر قلم، چاپ یازدهم، بی تا قم.
- صافی گلپایگانی، لطف الله. (۱۴۱۷ ق). جامع الأحکام، ج ۲، ص ۳۶۲ و ۳۶۳، س ۲۱۳۵، انتشارات حضرت معصومه (س)، قم، چاپ چهارم،
- جیمز آستین. (۲۰۱۵). «دانشنامه مرگ و مردن». بازبینی شده در ۲۵ آوریل
- رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۸۳). مجله پژوهش حقوق عمومی. تابستان ۱۳۸۳. شماره ۱۱.
- دانشنامه بریتانیکا. (۲۰۱۵). بازبینی شده در ۲۵ آوریل ۲۰۱۵.
- جامع الاحکام، آیت الله گلپایگانی.
- قانون مجازات اسلامی.

